

KRZYSZTOF KASPRZAK

Rada Programowa Wydawnictw Komunalnych ABRYS w Poznaniu
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Katedra Turystyki Wiejskiej, e-mail: kasprzakjk@poczta.onet.pl

WYDAWNICTWA OFICYNY ABRYS JAKO ZADANIE EDUKACYJNE. UPOWSZECHNIANIE RETARDACJI JAKO ELEMENT ALTERNATYWNEJ EDUKACJI. CZĘŚĆ II.

W przeciwieństwie do formalnej edukacji szkolnej a zwłaszcza akademickiej - uznającej w naszym kraju cele edukacji ekologicznej, zwłaszcza popularyzowanie - za działalność niejako gorszego rodzaju - edukacja nieformalna dąży do realnego podniesienia wiedzy i świadomości obywateli. Ma ona przełożyć się na zaangażowanie możliwie dużej liczby mieszkańców w działania kreatywne. Działalność jednostek zaangażowanych w edukację nieformalną nie jest pochodną pozycji budżetowej instytucji państwa i samorządu. Obecnie edukacja ekologiczna prowadzona poza strukturami szkolnictwa średniego i wyższego, w której Wydawnictwo Komunalne ABRYS aktywnie uczestniczy, staje się coraz ważniejszą częścią edukacji obywatelskiej zmierzającej do rozwijania rozumnego społeczeństwa akceptującego zasady zrównoważonego rozwoju, umiającego oceniać stan bezpieczeństwa ekologicznego oraz uczestniczącego w procesach decyzyjnych.

Czasopisma wydawnictwa komunalnego ABRYS, a także działalność konferencyjno-szkoleniowa, portale edukacyjne, konkursy branżowe i e-wydania tworzą obecnie zwarty, logiczny, wzajemnie uzupełniający się element nauczania i wychowania o cechach nowoczesnej edukacji alternatywnej XXI wieku - formy swoistej opozycji wobec państwowego i sformalizowanego systemu nauczania różnych stopni. Edukacja alternatywna jest sprzeciwem wobec narzuconych wartości, jedynie słusznych rozwiązań, wobec szkolno-akademickich lęków i nudy, dzisiejszej roli nauczyciela, wykładowcy i stosowanej metodyki nauczania.

Słowa kluczowe: rozwój zrównoważony, retardacja, edukacja alternatywna, czasopisma komunalne

I. EDUKACJA ALTERNATYWNA

Edukacja realizowana w naszym kraju od lat przez ministrów edukacji oraz nauki i szkolnictwa wyższego, na ogół przy wyłączeniu działalności ministra kultury, to stale głównie kształtowanie społeczeństwa wykonawców cudzych poleceń i w rezultacie sponsorowanie obcych miejsc pracy. Edukacja ta nie tylko że nie tworzy kreatywnych innowatorów i mieszkańców zaangażowanych w sprawy obywatelskie, ale postawy takie skutecznie zwalcza i eliminuje. Systemy edukacyjne i metody kształcenia kreatywność tę blokują, na ogół w niewielkim tylko zakresie wykorzystując potencjał twórczych jednostek.

Wynika to m.in. z braku znajomości przez urzędników różnych szczebli struktury mechanizmów rządzących procesami rozwoju, edukacji i uczenia się. Działania te skutecznie zabija monstrosna biurokracja i ślepa wiara w neoliberalną doktrynę akademicką udającą, że jest prawem matematycznym. A nie jest! I nigdy nie będzie!

Programy edukacyjne nie są dostosowane do świata niezbędnych humanistycznych wartości w naszej kulturze, które należy wprowadzać w kolejne pokolenia, np. szacunek dla dobrej pracy, czy etyka zawodowa. Nowoczesne technologie wymagają jak nigdy wysokich kompetencji etycznych, znajomości mechanizmów społecznych i problemów komunikacyjnych. Przeważa jednak konformizm i brak wyobraźni, a w ich miejsce tylko posłuszeństwo podyktowane obecnie strachem przed zwolnieniem z pracy. Nie jest rozwijana kultura aktywnego zaangażowania w sprawy publiczne, czyli aktywna odpowiedzialność za wspólnotę we wszystkich wymiarach życia społecznego - od zachowań codziennych po decyzje polityczne, chociaż wspólnoty obywatelskie muszą być wolne i niezależne zwłaszcza od biznesu i polityki. Instytucjonalnie kształtowana obojętność czy bierność nie ma odniesienia do dobra publicznego, określania zdolności społeczeństwa obywatelskiego do realizowania dobra wspólnego. Nadal wizja rozwoju społeczeństwa obywatelskiego jest w naszym kraju uboga, często wręcz zwalczana, jako zagrożenie dla ignorantów na drodze zniszczenia. Nie mają oni ani przybliżonego pojęcia na temat tej wartości, ani nawet ochoty, aby takie pojęcie w ogóle mieć.

Celem edukacji powszechnie nazywanej "ekologiczną" jest kształtowanie pełnej świadomości i budzenie zainteresowania społeczeństwa wzajemnie powiązаныmi kwestiami ekonomicznymi, społecznymi, politycznymi i ochrony środowiska, umożliwienie każdemu człowiekowi zdobywania wiedzy i umiejętności niezbędnych dla poprawy stanu środowiska oraz tworzenie nowych wzorców zachowań, kształtowanie postaw, wartości i przekonań jednostek, grup i społeczeństw, uwzględniających troskę o jakość środowiska przyrodniczego. Aby cele te mogły być zrealizowane, niezbędne jest m.in. wprowadzenia elementów tej edukacji do wszystkich sfer życia społecznego z uwzględnieniem i wykorzystaniem wartości kulturowych, etycznych i religijnych, zapewnienia dostępu społeczeństwa do informacji o stanie środowiska przyrodniczego i edukacji ekologicznej. Najważniejsze jest jednak uznanie, że edukacja ta jest podstawowym warunkiem zmiany konsumpcyjnego modelu społeczeństwa. Jak dotąd cele te nie zostały zrealizowane. Instytucje państwa nie dawały i nie dają obecnie alternatywy dla modelu społeczeństwa konsumpcyjnego, a na nim głównie oparte jest jego funkcjonowanie.

Edukacja nie jest czystym dobrem rynkowym, jest w niej bowiem wiele elementów właściwych dobru publicznemu. Wolna gra rynkowa w sferze edukacji - bez względu na jej stopień - może na dłuższą metę wydawać się niekorzystna. Rynek dostosowuje oczywiście popyt do podaży i odwrotnie, jednak proces ten wymaga wielu lat. A do tego czasu zarówno po popytowej, jak i podażyowej stronie tego rynku znajdzie się wielu przegranych. W przeciwieństwie do zinstytucjonalizowanej formalnej edukacji szkolnej a zwłaszcza akademickiej - uznającej w naszym kraju cele edukacji ekologicznej, zwłaszcza popularyzowanie, za działalność wyraźnie gorszego rodzaju - alternatywna edukacja nieformalna dąży do realnego podniesienia wiedzy i świadomości obywateli. To forma swoistej wyraźnej opozycji wobec sformalizowanego systemu nauczania różnych stopni, sprzeciwem wobec narzuconych wartości, jedynie słusznych rozwiązań polityki historycznej, wobec szkolno-akademickich lęków i nudy, dzisiejszej roli nauczyciela, wykładowcy i stosowanej metodyki nauczania. Szkoła alternatywna to szkoła otwarta na to, co ją otacza, co postępuje i twórcze, co pobudza uczniów i studentów do samodzielnej

aktywności poznawczej. W odróżnieniu od tradycyjnej, rozwija twórcze myślenie i przedsiębiorczość, uczy organizacji umiejętności pracy, podejmowania ryzykownych decyzji i poznawania zasad sprawnego działania. Zajmuje się problemami nie oderwanymi od życia, myśli kategoriami wiedzy, a nie taktyki rozwiązywania testów, nie powoduje rozwarstwienia społecznego i nie utrwała społecznych odrębności. Stara się zatrzeć różnice występujące między różnymi światami umysłowości: szkolnej (cokolwiek by to miało znaczyć) i erudycyjnej. To jest niezwykle ważne, bowiem obecnie w nauczaniu wielką wagę przywiązuje się do rzeczy, nie tylko z punktu widzenia praktyki mało istotnych, ale nawet w wielu przypadkach nie kształtujących i rozwijających wartości naszego kręgu kulturowego. Większość umiejętności potrzebnych w życiu i wiedzę można ukształtować w pracy, trudniej natomiast jest nabyć odpowiednią postawę wobec życia, umiejętność do bycia członkiem wspólnoty, pracy w zespole, przeciwstawianie się wykluczeniu i radzenia sobie z trudami podejmowanych decyzji, czy w ogóle umiejętności podejmowania jakichkolwiek decyzji. Tego rodzaju sposób edukacji pojawia się i rozwija zawsze wtedy, kiedy dotychczasowe jej rozwiązania nie sprzyjają realizacji godziwego życia. Kiedy zagrożony jest byt obywateli, struktur społecznych, wspólnot i całego państwa. A najczęściej wręcz odwrotnie - naruszają je, wchodzą z nim w konflikt, faktycznie sprzyjając celom dokładnie przeciwnym, np. chcąc uczyć jednego uczą zupełnie czegoś innego, niszczą wyjątkowo skutecznie chęć uczenia się czegokolwiek, oferują zamiast pracy bezrobocie a zamiast godziwych zarobków zasiłek, tworzą w miejsce pracowników wykwalifikowanych siłę roboczą z wyższym wykształceniem przy jednoczesnym braku materialnej motywacji dla jej dalszych działań. Zagrożeniem jest tu powstawanie zastępów biernego tłumu podatnego na populistyczne hasła.

Obecnie pozainstytucjonalna edukacja ekologiczna poza strukturami szkolnictwa średniego i wyższego, w której wydawnictwa komunalne ABRYS aktywnie uczestniczą, staje się coraz ważniejszą częścią edukacji obywatelskiej zmierzającej do rozwijania rozumnego społeczeństwa akceptującego zasady zrównoważonego rozwoju, umiającego oceniać stan bezpieczeństwa ekologicznego oraz uczestniczącego w procesach decyzyjnych. Ma ona przełożyć się na zaangażowanie możliwie dużej liczby mieszkańców w działania kreatywne. Działalność jednostek zaangażowanych w edukację pozainstytucjonalną nie jest pochodną pozycji budżetowej instytucji państwa i samorządu. Ich powstanie i rozwój jest rezultatem wieloletniej działalności przedstawicieli klasy kreatywnej w warunkach zmienionego ustroju i gospodarki rynkowej, będącej główną siłą napędową postępu i podstawowym czynnikiem rozwoju gospodarczego. W pełni angażuje się ona bowiem w proces twórczy, tworzy produkty komercyjne i dobra konsumpcyjne oraz nieprzemijające dobra kultury, zostawia po sobie wyraźny ślad w społeczeństwie i przestrzeni swego działania. To reprezentanci klasy kreatywnej wykonują pracę, w której podstawowym zadaniem jest samodzielne myślenie i ocena sytuacji, stosowanie niestandardowych podejść do różnych zadań i wprowadzanie w życie nowych idei. Podstawą jest edukacja inspirująca, będąca poszukiwaniem równowagi na coraz wyższym poziomie i docenianiem wagi właściwej sekwencji informacji. Wierzyć w określone idee - w naszym przypadku zrównoważony rozwój i retardację - to nie znaczy tylko je głosić, ale przede wszystkim świadczyć i działać.

II. POWSTANIE WYDAWNICTW KOMUNALNYCH

Pierwszym czasopiśmie wydawnictw komunalnych ABRYS był *Przegląd Komunalny* - miesięcznik poświęcony problematyce ochrony środowiska w powiązaniu z gospodarką komunalną [Dutka i Kasprzak 2008, 2011, 2016]. Na jego powstanie 25 lat temu należy

spojrzeć w kontekście szerokich zmian realnie zachodzących w tym okresie w kraju. Pomysł Wojciecha Dutki - działacza samorządowego i założyciela firmy ABRYŚ [Kasprzak i Dutka 2007] - wydawania czasopisma poświęconego szeroko rozumianej ochronie środowiska i gospodarce komunalnej i przeznaczanego głównie dla działaczy i pracowników samorządu terytorialnego kształtował się w warunkach tworzenia zupełnie nowej rzeczywistości politycznej, społecznej, gospodarczej oraz reorganizacji samej ochrony środowiska i gospodarki komunalnej, która w tym okresie praktycznie nie istniała. Powstał on na początku okresu podstawowych systemowych przeobrażeń ustrojowych zmierzających w kierunku ustroju demokratycznego oraz budowy gospodarki rynkowej w miejsce dotychczasowego systemu nakazowo-rozdzielczego. Zachodzące zmiany miały także wpływ na politykę ochrony środowiska, która w latach 80. XX wieku była jednym z obszarów konfrontacji między władzą a opozycją [Alberski 1996]. Ranga tej problematyki okazała się na tyle wysoka, że ochrona środowiska stała się przedmiotem rozmów okrągłego stołu. Określono wtedy m.in. podstawowe cele przyszłej polityki ochrony środowiska w kraju, nazwanej "ekopolityką". Zakładano, że jej realizacja powinna m.in. uwzględniać wkomponowanie celów ekologicznych w system celów społecznych i gospodarczych oraz przestrzennego zagospodarowania kraju, restrukturyzację gospodarki narodowej w kierunku przyspieszonego rozwoju branż i technik wytwarzania bezpiecznych dla środowiska, opracowanie regionalnych koncepcji ekorozwoju w nawiązaniu do predyspozycji i warunków środowiskowych poszczególnych regionów kraju oraz wprowadzenie obowiązku włączenia do każdego planu oceny ryzyka zagrożenia środowiska, łącznie z przygotowaniem wariantu ekologicznego jako punktu odniesienia do przeprowadzenia analizy kosztów i zysków przewidywanej działalności. Z perspektywy ćwierćwiecza widać, że niektóre postulaty czy stwierdzenia były dość naiwne, wiele z nich wprowadzonych zostało ze znacznym opóźnieniem lub nie doczekało się do dzisiaj realizacji. Często nawet nie rozumiano tak naprawdę co oznaczają przytoczone stwierdzenia, np. "zapewnienie równowagi w podstawowych ekosystemach". Tak jakby w ekosystemach była jakaś równowaga, a samo to pojęcie było zrozumiałe dla każdego polityka, przedsiębiorcy, czy samorządowca. Osiągnięto jednak, chociaż teoretycznie, pewien kompromis w sferze polityki ochrony środowiska oraz wskazano na pewien sposób myślenia o problemach ekorozwoju. Został on wykorzystany w pracach nad nową koncepcją polityki ekologicznej państwa [Alberski 1996].

Chociaż niezwykle istotnym elementem zachodzących zmian były przekształcenia własnościowe i prywatyzacja, to jednak do osiągnięcia przy tej okazji określonych celów środowiskowych nie przywiązywano wielkiej wagi. Rozwój systemu gospodarki rynkowej doprowadził do powstania nowych zagrożeń środowiskowych oraz pogłębienia się niektórych już istniejących. Gwałtowny wzrost liczby podmiotów gospodarczych praktycznie uniemożliwił stosunkowo nielicznej i słabo wyposażonej - także w instrumenty prawne - administracji zajmującej się ochroną środowiska skuteczną kontrolę przestrzegania wymogów ochrony środowiska i zasobów przyrody przez nowe firmy. W sytuacji nowych problemów społecznych, głównie bezrobocia, problemy ekologiczne były postrzegane przez większość społeczeństwa i polityków jako zdecydowanie nieco mniej ważne, a w wielu wypadkach nie mające nawet znaczenia lub zagrażające rozwojowi gospodarczemu. Po krótkim okresie euforii wynikającej z zachodzących zmian występowało (np. związki zawodowe) przeciwko rozwiązaniom mającym zapewnić ochronę środowiska i zasobów przyrody, mimo wcześniej precyzowanych radykalnych postulatów ekologicznych [Alberski 1996].

Podstawowe znaczenie dla powstania pomysłu wydawania nowego czasopisma branżowego poświęconego gospodarce komunalnej i ochronie środowiska miała reforma samorządowa. W kompetencji wybranych w maju 1990 r. samorządów znalazło się wiele spraw z zakresu

ochrony środowiska. Ustawa o samorządzie terytorialnym¹ włączyła do zadań własnych gminy m.in. sprawy ładu przestrzennego, gospodarki terenami, zaopatrzenia w wodę, odprowadzania i oczyszczania ścieków, urządzeń sanitarnych, utrzymania czystości, wysypisk i utylizacji odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą, zieleni komunalnej i zadrzewień oraz terenów rekreacyjnych. Ustawa "kompetencyjna"² nie tylko przydzieliła gminom wymienione zadania, ale znowelizowała także wiele innych aktów prawnych, m. in. ustawy: o ochronie i kształtowaniu środowiska³, o ochronie gruntów rolnych i leśnych⁴, Prawo wodne⁵. Liczne kompetencje z zakresu ochrony środowiska i zasobów przyrody przekazały gminom także inne nowe ustawy: o ochrony przyrody⁶, prawo geologiczne i górnicze⁷, o zagospodarowaniu przestrzennym⁸. Zakres zadań i kompetencji organów gminy został jednak ustalony wyraźnie dość wąsko z punktu widzenia możliwości ochrony środowiska przyrodniczego lub rodzajów wpływów na środowisko. Zadania i kompetencje organów gmin sformułowane były w wielu wypadkach bardzo ogólnie, a środki władczego oddziaływania gminy na podmioty inne niż przedsiębiorstwa komunalne i zakłady tworzone przez gminę były niewielkie, co znacznie ograniczyło możliwość ich efektywnego wpływania na stan środowiska i jego poprawę.

W latach 1989-1991 dokonana została nie tylko gruntowna reforma prawa ochrony środowiska, ale także reforma Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska poprzez nadanie jej szerokich uprawnień kontrolnych. Stworzony został unikatowy system funduszy ekologicznych, opierający się na opłatach za wprowadzanie zanieczyszczeń do powietrza, wody i gleby, złożony z Narodowego Funduszu i funduszy wojewódzkich. Został on uzupełniony przez Bank Ochrony Środowiska oraz Fundację EkoFundusz, zarządzającą środkami z tzw. ekokonwersji polskiego długu zagranicznego. Wszystkie te działania uległy przyspieszeniu po przystąpieniu naszego kraju do Unii Europejskiej. W Traktacie Akcesyjnym Polska zobowiązała się do przyjęcia całego dorobku prawnego Unii w zakresie ochrony środowiska [Nowicki 2014].

Ponieważ od 1990 r. samorzady uzyskiwały potencjalną możliwość tworzenia i realizacji samodzielnej polityki ochrony środowiska i planowania przestrzennego, a także prowadzenia niektórych działań ochrony przyrody w skali lokalnej, dlatego za niezwykle ważne uznano dostarczenie im bieżących informacji na ten temat. W takiej sytuacji odbiorcami nowego czasopisma miały być głównie samorzady, radni i pracownicy administracji samorządowej. Realizacji tego pomysłu sprzyjała uchwalona 10 maja 1991 r.

¹ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (Dz. U. Nr 16, poz. 95, tekst jednolity: z 2016 r. poz. 446); z dniem 29 grudnia 1998 r. tytuł ustawy otrzymał brzmienie: *ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 1998 r. Nr 162, poz. 1126)

² Zob.: Dz. U. z 1998 r. Nr 106, poz. 668, ze zm. oraz Nr 133, poz. 872 ze zm.

³ Ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska (Dz. U. Nr 3, poz. 6, ze zm.), uchylona: 1.10.2001 r.

⁴ Ustawa z dnia 26 marca 1982 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. Nr 11, poz. 79 ze zm.), uchylona: 24.03.1995 r.

⁵ Ustawa z dnia 24 października 1974 r. - Prawo wodne (Dz. U. Nr 38, poz. 230); uchylona: 1.01.2002 r.

⁶ Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 114, poz. 492) - uchylona: 1.05.2004 r., obecnie obowiązuje: *ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody* (Dz. U. z 2015 r. poz. 1651, tekst jednolity)

⁷ Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. - Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. Nr 27, poz. 96) - uchylona: 1.01.2012 r., obecnie obowiązuje: *ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. - Prawo geologiczne i górnicze* (Dz. U. z 2016 r. poz. 1131, tekst jednolity)

⁸ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 89, poz. 415) - uchylona: 11.07.2003 r., obecnie obowiązuje: *ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz. U. z 2016 r. poz. 778, tekst jednolity ze zm.)

przez sejm "I Polityka Ekologiczna Państwa"⁹, opierająca się na filozofii zrównoważonego rozwoju [Kassenberg 2014]. Precyzowała ona główne kierunki działań w poszczególnych dziedzinach gospodarki, określała zasadnicze zadania organów władzy państwowej, samorządu terytorialnego, podmiotów gospodarczych oraz obywateli, omawiała instrumenty polityki ochrony środowiska (zwłaszcza prawne, administracyjne i ekonomiczne) oraz wskazywała na najważniejsze kierunki aktywności kraju na arenie międzynarodowej przy rozwiązywaniu problemów ochrony środowiska. W polityce gospodarczej kryteria ekologiczne i ekonomiczne otrzymały równorzędną rangę, a strategia zrównoważonego rozwoju miała być częścią tworzącego się systemu gospodarki rynkowej. Kolejne lata pokazały jednak, że sama koncepcja rozwoju zrównoważonego, mimo że została zapisana w Konstytucji RP¹⁰ i uznana w dokumencie sejmowym za oficjalną strategię cywilizacyjnego rozwoju Polski, pozostała jedynie postulowanym rozwiązaniem, bez specjalnego przełożenia na działalność praktyczną w skali krajowej. Już na samym początku transformacji priorytetem był jednak tradycyjnie rozumiany wzrost gospodarczy a problemy ochrony środowiska i zasobów przyrody oraz bieżące interesy politycznych elit władzy oraz różnych grup nacisku i lobbystów były - i tak naprawdę są nadal - w wyraźnej sprzeczności. Idea zrównoważonego rozwoju nigdy nie miała i nadal nie ma poparcia politycznego. Coraz silniejsze jest lobby antyekologiczne, mocno powiązane z układem politycznym, zainteresowane głównie realizacją przedsięwzięć inwestycyjnych bez szczegółowych analiz co do ich społecznej celowości, ekonomicznej efektywności i ekologicznej zasadności [Kassenberg 2014].

III. CZASOPISMA KOMUNALNE ELEMENTM EDUKACJI ALTERNATYWNEJ

Profil *Przeglądu Komunalnego*¹¹ i pozostałych czasopism kształtował się w warunkach powstającego po 1989 r. i rozwijającego się w następnych latach rynku gospodarki komunalnej i całej branży ochrony środowiska. Odbywały się przekształcenia własnościowe, powstawały setki nowych firm, rozwijał się handel urządzeniami i usługami. Był to dobry czas dla rozwoju wielu nowych branż. Nie jest więc przypadkiem, że czasopismo powstało właśnie w takim okresie. Poglębiamy się w kolejnych latach zmiany szybko wpływały także na treść i edytorski kształt miesięcznika. Wiele zmian przyniósł okres gospodarczego spowolnienia, swoistej retardacji, zachodzące przemiany polityczne i legislacyjne, rozwój samorządności obywatelskiej i gospodarczej. Zawsze na bieżąco czytelnicy byli informowani o ich skutkach dla naszej branży, która stosunkowo szybko dostosowywała się do istniejących okoliczności. Miesięcznik zmieniał się także, starając się, aby jego comiesięczne wydanie wskazywało na nowe możliwości rozwoju i umożliwiała znalezienia nowych pomysłów na działalność gospodarczą. Jednak zespół redakcyjny razem z czytelnikami i autorami zawsze szukał wskazówek, aby odpowiedzieć na pytanie: jak będzie wyglądać gospodarka komunalna i ochrona środowiska w niedalekiej przyszłości? Pytanie to jak nigdy aktualne jest i teraz. Zachodzące bowiem już obecnie i planowane w tym zakresie zmiany legislacyjne nie napawają optymizmem. Wręcz przeciwnie!

⁹ Polityka Ekologiczna Państwa. Urząd Rady Ministrów, Warszawa, wrzesień 1991

¹⁰ Zob.: Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z późn. zm. [rozdział I, art. 5: *Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewni ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.*]

¹¹ W latach 1991-2016 na łamach *Przeglądu Komunalnego* publikowało około 4 tys. autorów, prezentowało się 16 tys. reklamodawców i 2,5 tys. reklamujących się firm

Przegląd Komunalny razem ze swoimi czytelnikami był przy wprowadzaniu na rynek coraz to nowych i bardziej innowacyjnych urządzeń, różnych rozwiązań prawnych i organizacyjnych, nowych materiałów i książek. Towarzyszył pokazom nowego sprzętu i rozpoczęciu eksploatacji wielu nowo wybudowanych inwestycji komunalnych, był na wszystkich ważnych branżowych imprezach krajowych i wielu zagranicznych. Jako patron medialny obsługiwał dziesiątki konferencji naukowych i technicznych, seminariów i spotkań branżowych, organizując jednocześnie własne, cieszące się od lat niesłabnącym zainteresowaniem całej branży. Wychodząc zawsze naprzeciw oczekiwaniom czytelników *Przegląd Komunalny* - uznawany w kraju za najbardziej poczytny miesięcznik branżowy - stał się miesięcznikiem opiniotwórczym oraz rzetelnym i wiarygodnym źródłem informacji dla przedsiębiorców, urzędników, działaczy społecznych, radnych, pracowników dydaktyczno-naukowych, nauczycieli i studentów. Mogą oni na łamach *Przeglądu Komunalnego* znaleźć inspirację do wykorzystania prezentowanych rozwiązań i nowości w swoich przedsiębiorstwach, organizacjach, urzędach i uczelniach.

Przegląd Komunalny i związane z nim czasopisma, a także działalność konferencyjno-szkoleniowa¹², portale edukacyjne, konkursy branżowe i e-wydania tworzą obecnie zwarty, logiczny, wzajemnie uzupełniający się element nauczania i wychowania (*educatio*) o cechach nowoczesnej edukacji alternatywnej XXI wieku. Obecnie to nie są czasopisma naukowe bez środków na wydawanie, dystrybucję i promocję, skazane nie tylko na nikły zasięg, ale często wręcz na niebyt w jakimkolwiek obiegu. To rozchwytywana w różnych środowiskach zawodowych branżowa platforma wymiany myśli i informacji w ramach precyzyjnie określonej wspólnoty: wydawca - autor - czytelnik (odbiorca). Nastąpiła zmiana reguł, ponieważ czytelnik przestał być zbiorowością prostych konsumentów, a zaczął mieć realny wpływ na kształt czasopisma często już na etapie produkcji. Poprzez *Przegląd Komunalny* i związaną z nim obecnie całą sferą dodatkowej działalności informacyjnej i edukacyjnej pozostawiliśmy w społeczeństwie i jego kulturze trwałe ślady naszej intelektualnej działalności, przekraczający już obecnie życie jednego pokolenia.

Wydawnictwo Komunalne ABRYS to obecnie głównie dziesiątki tysięcy egzemplarzy czasopism dostarczających zawodowych informacji, kształtujących opinie i przedstawiających polemiki. To także tysiące wejść na strony różnych aplikacji przygotowanych przez ABRYS uzupełniających, a nie zastępujących wymienione czasopisma. Obie formy wydawnicze są odpowiedzią na postawione cele strategiczne dawnego Narodowego Programu Edukacji Ekologicznej, będąc przełożeniem na konkretne zadania przedstawione w tym dokumencie. Wpisują się one w pełni we wdrażanie edukacji ekologicznej jako nauczania interdyscyplinarnego na jego wszystkich stopniach formalnych i nieformalnych. Celem tej edukacji jest kształtowanie pełnej świadomości i budzenie zainteresowania społecznego wzajemnie powiązanymi kwestiami ekonomicznymi, społecznymi, politycznymi i ochrony środowiska. Umożliwia ona również każdemu człowiekowi zdobywanie wiedzy i umiejętności niezbędnych dla poprawy stanu środowiska oraz tworzenia nowych wzorców zachowań, a także kształtowanie postaw, wartości i przekonań jednostek, grup i społeczeństw, uwzględniających troskę o jakość środowiska. Taka formuła edukacji nawiązuje do Polityki Ekologicznej Państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do 2016 r.¹³ oraz Strategii Rozwoju Województwa

¹² W ciągu 25 lat w około 470 szkoleniach i konferencjach wzięło udział ponad 41 tys. osób

¹³ Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 maja 2009 r. w sprawie przyjęcia dokumentu "Polityka ekologiczna Państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016" (M.P. Nr 34, poz. 501); załącznik do uchwały

Wielkopolskiego do 2020 r.¹⁴ To także działanie misyjne firmy dla dobra publicznego. Przedsiębiorstwa prywatne są o wiele sprawniejsze od przedsiębiorstw państwowych, bowiem są taniej zarządzane, szybciej podejmowane są w nich decyzje, a ich strategia jest długofalowa, przewidziana na kilka lat do przodu.

Każdy wydawca stawia sobie pytanie: co to jest dobra publikacja i czy wydawane przez niego pozycje takimi są? W polskim środowisku akademickim rozpowszechnione jest np. narzucone arbitralnie stanowisko administracyjne, uznające za dobrą publikację tylko taką, która uzyskuje największą liczbę punktów w rankingu ustalonym przez urzędników. Oderwany jest on od rzeczywistości gospodarczej, rynku, kultury, a nawet czytelników, chociaż całkowicie realizowany za pieniądze podatników, w tym przypadku najczęściej bezpowrotnie traconych na rzecz obcego kapitału. Aby wydawać dobre publikacje należy umiejętnie połączyć najlepszych autorów tekstów, rycin, fotografii z projektantem szaty graficznej, redaktorem merytorycznym, korektorem i tłumaczem oraz uzyskać prawdziwe uznanie środowiska zawodowego a zwłaszcza czytelników. Tylko to przełoży się na sukces ekonomiczny, chociaż jego osiągnięcie staje się obecnie z roku na rok coraz trudniejsze. Dla autora i wydawcy najlepsze są jednak teksty jeszcze nie napisane i nie wydrukowane, niosące ze sobą niespełnione marzenia. Są one w myślach i planach, które zamierzamy zrealizować, chociaż nie zawsze to się jednak w pełni udaje. Istotą całej działalności autorskiej są wyłącznie czytelnicy i ich czytanie. Autorski tekst, bez względu na jego rodzaj i treść, jest tak długo jak to czytanie trwa. Bez niego nie istnieje. Głos czytelników, najsurowszych recenzentów, jest niezwykle ważny dla wydawcy, bowiem są to weryfikatorzy przyswajalności tekstów. Mają oni realny wpływ na kształt wydawnictwa już na etapie produkcji, a nie dopiero sprzedaży.

Od lat 60. XX wieku coraz powszechniejszy stawał się pogląd, że następuje schyłkowy okres słowa drukowanego, które w przyszłości zupełnie zaniknie. Rozwój przekazu oraz sposobów gromadzenia wiedzy i wszelkich informacji zmiernają bowiem w innym kierunku niż tradycyjne - jak się niektórym wydaje - media papierowe. Rozwijająca się ponad 560 lat sztuka typografii zostanie zastąpiona przez nowe technologie - media elektroniczne. Końca tego procesu jednak nie widać. I chociaż bardzo rozpowszechniły się elektroniczne wydania czasopism i książek, z których niektóre istnieją już tylko w tej formie zapisu, to jednak papierowe edycje cieszą się nadal dużym zainteresowaniem. Obie formy - co pokazują także czasopisma oficyny ABRYSU - mogą jednak z powodzeniem się uzupełniać, służyć przy tej samej treści różnym odbiorcom-czytelnikom i być źródłem znacznego sukcesu ekonomicznego. Internet umożliwił jednak pojawienie się nowego typu odbiorcy - autora, a zwłaszcza recenzenta, którego opinie mają szansę na to aby być zauważonymi w elektronicznej przestrzeni przez wydawcę i innych czytelników.

Edukacja realizowana w działaniach redakcji Wydawnictwa Komunalnego ABRYS, adresowana do dzieci, młodzieży i osób stojących u progu swojej kariery zawodowej, jest częścią działań związanych z przygotowaniem do życia we wspólnocie, a także radzenia sobie z trudnościami podejmowanych decyzji przy zachowaniu właściwych postaw życiowych. Określonej kultury obywatelskiej, będącej kulturą odpowiedzialności za dobro wspólne, zaufania do innych obywateli, że oni tak jak my będą postępowali dla dobra wspólnego. Teksty licznych autorów zamieszczane na łamach czasopisma i pozostała działalność edukacyjna pokazują m.in. twórcze myślenie i przedsiębiorczość, wskazują na

¹⁴ Wielkopolska 2020. Zaktualizowana Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku. Zarząd Województwa Wielkopolskiego, Poznań 2012 (załącznik do Uchwały Nr XXIX/559/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 r.)

właściwą organizację pracy i sprawne działanie sposobów realizacji ryzykownych decyzji, a także etykę pracy zawodowej jakakolwiek by ona była. Jedną z jej podstaw jest dyskusja, która obecnie coraz częściej ginie wśród politycznej demagogii. Kreatywność myślenia w merytorycznym sporze możliwa jest tylko w słownej wzajemnej debacie. Zanika np. przy wyświetlaniu różnych prezentacji multimedialnych, które skutecznie zabijają umiejętność pisania, logicznej składni zdań i jasnej prezentacji swojego stanowiska. W przeciwnym razie - co niestety jest już powszechnie widoczne - zanika klarowność przekazu przy braku umiejętności posługiwania się pełnymi zdaniem złożonymi w akapity w rodzimym języku. Publikowane artykuły polemiczne są nie tylko swoistą dobrze napisaną opowieścią o problemie, ale także zaproszeniem do intelektualnej gry dotyczącej jego rozwiązania, krytycznej analizy i może innego niż często się spodziewamy, przedstawienia nowatorskiego rozwiązania [Kasprzak 2005a, 2005b, 2014a, 2014b].

BIBLIOGRAFIA

1. Dutka M., Kasprzak K. 2008. Dwusetny numer - historia powstania. *Przegląd Komunalny*. Poznań. 5. (22). 12.
2. Dutka M., Kasprzak K. 2011. "Przegląd Komunalny" - 20 lat rozwoju. *Przegląd Komunalny*. Poznań. 3 (234). 16-18.
3. Alberski R. 1996. Polityka ochrony środowiska w Polsce. Towarzystwo Naukowe Prawa Ochrony Środowiska. seria: Polityka Ochrony Środowiska. 19. Wydawnictwo Prawo Ochrony Środowiska. Wrocław.
4. Kasprzak K. 2005a. Edukacja ekologiczna w realizacji zasad trwałego i zrównoważonego rozwoju. *Zesz. Nauk. PTIE i PTG Oddz. w Rzeszowie*. 6. 7-13.
5. Kasprzak K. 2005b. Miejsce, rola i formy ekoedukacji. *Przegląd Komunalny (Dodatek specjalny)*. Poznań. 1. 20-21.
6. Kasprzak K. 2014a. Abrys inicjatorem edukacji ekologicznej. 25 lat w gospodarce komunalnej i ochronie środowiska. *Przegląd Komunalny*. Poznań. 1 (265). 18-19.
7. Kasprzak K. 2014b. Alternatywna edukacja. *Przegląd Komunalny*. Poznań. 5 (270). 30.
8. Kasprzak K. 2016. Jak powstawał "Przegląd Komunalny"? *Przegląd Komunalny*. Poznań. 3 (294). 13-15.
9. Kasprzak K., Dutka M. 2007. Wojciech Dutka - dla ludzi i środowiska. Wydawnictwo ABRYŚ. Poznań.
10. Kassenberg A. 2014. Zrównoważony rozwój w Polsce w ostatnim 25-leciu. W: 25 lat ochrony środowiska w Polsce. ABRYŚ. Poznań. 27-36.
11. Nowicki M. 2014. 25 lat zmian w ochronie środowiska w Polsce. W: 25 lat ochrony środowiska w Polsce. ABRYŚ. Poznań. 9-24.

ABRYŚ PUBLISHING HOUSE AS EDUCATIONAL TASK. RETARDATION DISSEMINATION AS AN ELEMENT OF ALTERNATIVE EDUCATION. PART II

Summary

In contrast to formal and especially academic schooling - recognizing in our country goals of environmental education, especially the popularization as activities of somewhat worse kind - non-formal education tends to raise real knowledge and awareness of citizens. It is to translate into possible involvement of a large number of residents in creative

activities. The activities of units engaged in non-informal education is not a derivative of the budget of state institutions and local government.

Currently, environmental education conducted outside the structures of secondary and higher education, in which ABRYS Communal Publisher is actively involved, it becomes increasingly important part of the civic education aimed at developing an intelligent society that accepts the principle of sustainable development, being able to evaluate the state of ecological safety and participating in decision-making processes.

Magazines of ABRYS Communal Publishing, as well as business conference training, educational portals, competitions, trade and e-edition now form a compact, logical, complementary element of teaching and education about the characteristics of the XXI century modern alternative education - form of kind opposition to the state and the formal system teaching at different degrees. Alternative education is opposition to the imposed values, only correct solutions to school and academic anxiety and boredom, today role of teachers, lecturers and teaching methodology used.

Key words: sustainable development, retardation, alternative education, communal magazines